

Youmo.se

*Hälsa och jämställdhet för
unga på flera språk*

Innehåll

Inledning _____	4
Hur stort är behovet? _____	6
Vad är Youmo? _____	10
Hur skapades innehållet _____	12

Inledning

Youmo är den nya webbplatsen för unga nyanlända om hälsa och jämställdhet på flera språk. UMO, ungdomsmottagningen på nätet, har tagit fram webbplatsen och innehållet i nära samarbete med såväl unga som yrkesgrupper som möter dem, t.ex. personal på ungdomsmottagningar.

Vår förhoppning är att de unga ska få svar på sina nyfikna frågor om kroppen, om kärlek och vänskap, sexualitet och jämställdhet. Vi hoppas att de ska få stöd att må bättre och att hitta rätt när de behöver professionell hjälp. Vi vill göra frågor om rättigheter, skyldigheter och lagstiftning mer begripliga. Vi vill stärka deras kunskap och självkänsla och ge dem bättre förutsättningar att bli del i det svenska samhället, men också att Youmo ska vara en källa till glädje.

Vi har utgått ifrån de behov som unga själva har uttryckt. Många av dem har flytt från länder som inte har fungerande skolsystem, än mindre undervisning om sex och samlevnad, jämställdhet och hälsa. Vår behovsanalys visar att unga har många frågor om hur det är att leva i Sverige, och att det saknas information som inte är på svenska.

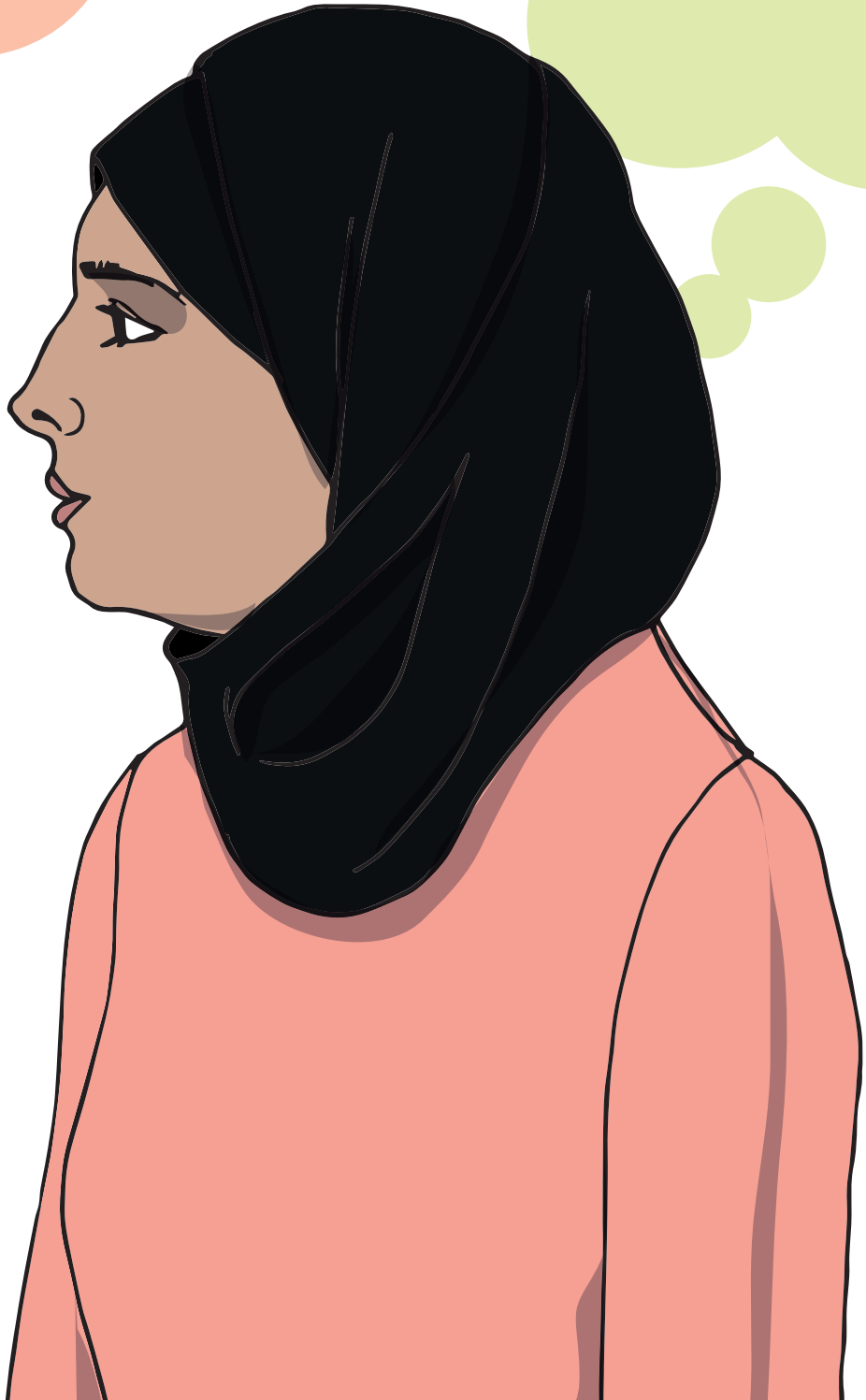
Youmo möter det behovet – med ett stärkande tilltal och kvalitetssäkrat innehåll. Ny statistik från Statistiska centralbyrån, SCB, och Migrationsverket visar hur många det är som kan behöva informationen på de fyra vanligaste språken hos unga som är nya i Sverige (dari, somaliska, tigrinska och arabiska). I hela landet handlar det om ungefär 77 000 personer.

För många blir det första gången de får ta del av grundläggande information om sexualitet, jämställdhet, rättigheter och skyldigheter, psykisk hälsa och om de sociala koder som gäller i det svenska samhället.

UMO fick förra året uppdraget att titta på behoven av information om kropp, sex, rättigheter och skyldigheter, jämställdhet och psykisk hälsa hos unga nyanlända och hur behoven skulle kunna tillgodoses. I juni 2016 fick UMO uppdraget från MUCF att med medel från regeringen ta fram en digital plattform med information inom de här områdena på arabiska, dari, somaliska och tigrinska samt på lätt svenska och engelska.

Den här rapporten beskriver hur vi tagit oss an uppdraget, vilka hinder och utmaningar vi har stött på och vilka vägval vi gjort för att uppnå bästa möjliga resultat. Rapporten innehåller också särskilt framtagen statistik från SCB samt från Migrationsverket om hur många unga som kommit till Sverige och talar språken i fråga.

Efter webbplatsen lanseras är nästa steg att marknadsföra webbplatsen så att så många unga som möjligt känner till och använder den. Dessutom har regeringen gett MUCF i uppdrag att genomföra en utbildningsinsats för kommuner, landsting och professionen om hur de kan använda Youmo.

Hur stort är behovet?

Ett stort antal unga sökte asyl i Sverige åren 2015 och 2016. Ungdomsmottagningar uppmärksammade redan 2015 att de mötte allt fler unga från länder med bristfällig undervisning om sex- och samlevnad, kroppen, psykisk hälsa och jämställdhet som hade väldigt många frågor som var svåra att besvara utan information på deras modersmål.

UMO, ungdomsmottagningen på nätet, fick i uppdrag av SKL att titta på hur UMO.se skulle kunna tillgodose behovet av information inom områden som kropp, sexualitet, rättigheter och skyldigheter, jämställdhet och psykisk hälsa för unga som är nyanlända i Sverige.

Behovsanalysen togs fram under början av 2016. UMO har i detta arbete samarbetat med kommunikationsbyrån KAPI. För att ta reda på behoven har intervjuer genomförts med både målgruppen, det vill säga unga nyanlända samt de som möter målgruppen på olika sätt exempelvis personal på HVB-hem, ungdomsmottagningspersonal, samt personal inom elevhälsa, skola och andra delar av vården. Genom inventering av befintliga undersökningar och

rapporter om kropp, hälsa, sexualitet och psykisk hälsa hos unga nyanlända har även en sammanställning av andra aktörers kunskap inom området gjorts.

Vi har beställt ytterligare statistik från SCB och Migrationsverket för att förstå hur stor målgruppen är. Statistiken nedan visar att det är drygt 77 000 unga i Sverige, med kortare vistelsetid i Sverige än sex år, från länder där det talas arabiska, somaliska, tigrinska eller dari.

Behovsanalysen visar att det finns stora behov av grundläggande kunskap inom alla UMO:s ämnesområden. Kroppen, hälsa, sex, relationer, rättigheter, jämställdhet, psykisk hälsa, sociala koder och möjligheten att ta hjälp, är alla teman där målgruppen har behov av kunskap. Materialet på UMO behöver finnas på lättläst svenska och på de största av de språk som personerna i målgruppen talar. De fyra prioriterade språken är dari, arabiska, somaliska och tigrinska.

Analysen visar att många i målgruppen är vana nätanvändare och har tillgång till smartphones eller dator samt wifi varför en webbaserad lösning förordades. Ett antal

	Migrations- verket	SCB				
Totalt antal personer	Öppna asylärenden	Folkbokförda med uppehållstillstånd i 0–6 år				
Riket	Riket	Riket	Stockholm	V:a Götaland	Skåne	Övr. Sverige
76 999	24 954	52 045	7 018	8 956	6 297	29 753

Personer 13–20 år i asylprocess eller med uppehållstillstånd i Sverige noll till sex år (källa: SCB, folkbokförda med uppehållstillstånd, mars 2017; Migrationsverket, öppna asylärenden 161231)

behovsområden identifierades under intervjuer med unga, personal och i rapporter från andra aktörer. Informationsinsamlingen visar att den generella kännedomen om kropp, sexualitet och psykisk hälsa är mycket låg och att det finns stora kunskapsluckor hos de unga. Gemensamt är också att man har ett stort behov av hjälp och stöd för att förstå det nya samhället.

Psykisk hälsa

Det finns i målgruppen ett stort behov av stöd när det gäller psykisk hälsa. Vissa har lärt sig att en man inte ska visa sig svag oavsett hur stort problemet är. Personal på HVB-hem vittnar om att många visar upp en glad, positiv och öppen fasad. De vill inte prata om det som varit, utan vill fokusera på sitt liv här och nu. De psykiska påfrestningarna resulterar ofta i sömnsvårigheter, återkommande mardrömmar och svårigheter att komma till ro. Det är också vanligt med huvudvärk och hjärtklappning. Personal på HVB-hem, ungdomsmottagningar, inom elevhälsan och BUP efterfrågar information till unga om att till exempel sömnsvårigheter är normala reaktioner på stress och psykiska påfrestningar.

Det är viktigt att innehållet presenteras och kan sökas utifrån de konkreta problem som unga upplever och själva formulerar. Ängest och oro är vanligt, men de unga har själva inte alltid ord för vad de upplever. Texter och annat innehåll behöver vara lätt att hitta även om man inte känner till diagnosen, utan söker på andra ord (symtom). Rubriker behöver kännas relevanta för målgruppen.

Berättelser med hög igenkänning och som belyser ”normala” reaktioner på svåra upplevelser hjälper målgruppen att känna igen sig. Det är viktigt att förmedla ”det du upplever är vanligt, du inte är ensam och det finns hjälp att få”.

Grundläggande kunskap om kroppen

Precis som andra tonåringar är unga nyanlända inne i en fas i livet som präglas av tankar kring kroppen, sexualiteten, kärlek, vänskap och den egna identiteten.

En uppväxt i krig och på flykt innebär att många har missat både skolgång och andra upplevelser som hör tonårstiden till.

Istället bär de med sig andra upplevelser och erfarenheter som unga i Sverige inte har. För många kan det vara första gången de kommer i kontakt med information om kropp och sexualitet. Det finns ett stort behov av grundläggande kroppskunskap och anatomi.

Sociala koder och kulturella skillnader

Det finns ett stort behov av stöd och information kring sociala koder och hur man tar sociala kontakter, och får nya vänner.

Förutom kunskapsskillnader har unga nyanlända ofta en annan bakgrund än den som ligger till grund för de normer och värderingar som unga som växer upp i Sverige har med sig. Det påverkar förutsättningarna att förstå, tolka och ta till sig den nya informationen. Den syn på jämställdhet och sexualitet som råder i Sverige har utvecklats under lång tid och skiljer sig från synen i många länder.

Det är vanligt att det uppstår en desorientering i mötet med det nya landet och dess värderingar, regler och språk. Situationer kan uppfattas som svårhanterliga eller till och med obegripliga när unga personer söker efter sin vuxenidentitet i den nya kontexten.

De unga har mycket funderingar kring sociala koder. Frågan ”Hur vet jag om en tjej är intresserad av mig?” är till exempel vanlig, vilket den är världen över. Nya koder och regler medför en osäkerhet och många, speciellt unga killar, är rädda för att misstolka signaler. I flera länder som de unga kommer ifrån umgås inte tjejer och killar i vardagen. De går sällan i skolan tillsammans och vänskap över könsgränserna är ovanlig. Ännu mer främmande är det att till exempel en kille och tjej som bara är vänner kramas. Det uppkommer många frågor om kontakten mellan killar och tjejer.

Många vill ha tips och råd kring till exempel ”Hur närmar jag mig någon jag är intresserad av?”, ”Hur visar jag att jag vill vara vän med någon av ett annat kön”.

Frågor som rör jämställdhet och könsroller är viktigt att ta upp. Många bär med sig en annan bild av vad som förväntas av tjejer och killar.

Rättigheter och lagar

Många unga saknar kunskap om de lagar och regler som gäller i Sverige. De känner inte till att var och en har rätt att själv bestämma vem man ska gifta sig med,

att det finns en åldersgräns för äktenskap samt att kvinnan har rätten att fatta beslut om abort. För många, speciellt tjejer, är rätten att bestämma över sin egen kropp främmande. Kunskapsbristen om rättigheter och osäkerheten kring normer och sociala koder kan ibland leda till konflikter och besvärliga situationer. Många väljer att isolera sig på grund av osäkerheten och rädslan att göra fel. Därför är det viktigt att informationen ges tidigt, för att skapa trygghet hos de unga personerna.

Många unga har krav på sig från sin familj och släkt att följa vissa regler för att inte förstöra familjens rykte och anseende. Det är de ungas vardag, som de är uppväxta med och de skulle inte söka efter ämnen som heder, eller hedersrelaterat förtryck. För att nå ut med informationen bör man använda exempel och språk som utgår från de ungas situation och som de kan identifiera sig med, till exempel: ”Du har rätt att själv bestämma vem du ska gifta dig med.” Homosexualitet är tabubelagt för många. Det är viktigt att de unga själva kan hitta information om HBTQ-frågor och vilka rättigheter som gäller i Sverige och vart man kan vända sig för att få stöd och kontakt med andra HBTQ-personer.

Sexualitet och sexuell hälsa

Inom många av de kulturer de unga har sitt ursprung i är det tabu att prata om sexualitet. Frågor som rör sexualitet, kroppen och kontakten mellan killar och tjejer är känsliga. Få har haft undervisning som berör sex och samlevnad i hemlandet eller har tillgodogjort sig informationen på annat sätt.

**Hur närmar
jag mig
någon jag är
intresserad av?**

**Hur vet jag
om hon är
intresserad
av mig?**

Vad är Youmo?

Youmo är en digital plattform där unga nyanlända kan ta del av information om jämställdhet, hälsa, sexualitet, kroppen, psykisk hälsa samt rättigheter och skyldigheter på flera språk.

Merparten av innehållet är sådant material som finns på UMO.se idag som skrivits om till lätt svenska och sedan översatts till de fyra språken. Urvalet har gjorts med utgångspunkt i den behovsanalys som gjordes i början av 2016 på uppdrag av SKL. För att säkerställa kvaliteten har allt innehåll granskats enligt UMO:s granskningsprocess. En särskild process för att kvalitetssäkra översättningarna har tagits fram inom ramen för projektet. Det har varit en stor utmaning att översätta innehållet då stor del av innehållet har upplevts som extremt känsligt och flera ord och begrepp inte har funnits på de fyra språken.

Youmo.se har byggts som en systemsajt av UMO.se där man enkelt kan välja språk. En viktig del i beställningen var att sajten ska vara tillgänglig i mobil – och Youmo blir precis som UMO.se en responsiv sajt vilket innebär att den anpassar sig till den enhet man surfar på. På den nya sajten finns två språk som har omvänd läsriktning. Anpassningar för att göra även layout och bildvisning i bildspel omvänd har gjorts, liksom att det grafiska uttrycket har tonats ned och förenklats för att ge ett lugnare intryck. Projektet har använt en agil utvecklingsmetod vilket innebär att utvecklingen sker i cykler och prioriteringar görs efterhand.

Huvudsakliga innehållet

Ett trettiotal faktatexter, tio frågor och svar, fem bildspel och sex animerade filmer har tagits fram inom projektet. Samtliga texter har en eller flera illustrationer.

Allt material har producerats på svenska och sedan översatts till de fyra språken. De animerade filmerna har försetts med speaker-röster och undertexter på samtliga språk.

Urval av ämnesområden och prioriteringar av innehåll har utgått från behovsanalysen "Vad behöver unga nyanlända?" samt det som poängterats som särskilt viktigt i uppdragsbeskrivningen från regeringen. I behovsanalysen framkom det tydligt att material från alla UMO:s temaområden behöver finnas på Youmo: Kroppen, Kärlek och vänskap, Sex, Jag, Familj, Tobak, alkohol och droger, Våld och kränkningar, Må dåligt och Att ta hjälp. I behovsanalysen framkom också att innehållet behöver förstärkas med mycket visuellt material, som illustrationer, bildspel och filmer. Urvalet stämde av med personer som arbetar med unga i målgruppen.

Flera innehållsdelar är särskilt framtagna för Youmo. Ett exempel är ett bildspel som förklarar begrepp som stress och ångest och ger förslag på hur man kan må bättre. Ett annat exempel är en lättläst översikt över olika sätt ställen där man kan söka vård, med förklaringar om när man ska vända sig vart.

De särskilt prioriterade ämnena heder, sex mot ersättning och sexuellt ofredande,

Mina föräldrar vill att jag ska gifta mig fast jag inte vill.

Vad ska jag göra?

Jag är jättekär!

Hur blir man ihop?

Är det dåligt att onanera?

حالتی سیئہ و اشعر
بالحزن. مع من
يمكنني أن أتكلم؟

Kan man se om någon är oskuld?

Hur får jag nya vänner?

Jag oroar mig för min framtid och kan inte sova.

Vad kan jag göra?

ሕመጃ ይስምዳኒን ሓዲነን አለኹ። ምስ ምን ክዛረብ አሎኒ?

Waan xanuunsanayaa oo waxaan dareemayaa niyad jab. Yaan la hadli karaa?

I don't feel well and I'm unhappy.

Who should I talk to?

har vävts in i materialet på flera ställen, exempelvis i ett bildspel som heter "Vad är okej sex?", filmen "Du bestämmer över din kropp" och en fråga och ett svar om oron att tvingas gifta sig.

De frågor och svar som finns på Youmo vid lansering, är dels bearbetningar av

befintliga frågor och svar på UMO, dels nya frågor från unga i Youmos målgrupp. Frågorna har besvarats, granskats och redigerats enligt den process som finns för frågor och svar på UMO. Frågorna är tänkta att stärka och komplettera det övriga innehållet, genom att de tar upp olika ämnen på ett mer personligt sätt.

Hur skapades innehållet?

Alla texter har bearbetats till mer lättillgängliga versioner än de som finns på UMO. Det arbetet har gjorts av redaktörer på UMO med lättlästkompetens, och innan de har skickats till översättning. Vårt fokus har varit att anpassa allt material så att det ska vara begripligt, tilltalande och relevant för målgruppen. Ibland har vi valt att förklara saker mer ingående än på UMO, eftersom många i målgruppen inte har kommit i kontakt med de ämnena tidigare. Exempel är bland annat en film som mycket tydligt förklarar vad som händer i kroppen när ett barn blir till, och en film som handlar om hur man kan ta hand om sig själv för att må bra.

Såväl nyproduktioner som bearbetningar av UMO-texter har skett i enlighet med UMO:s sedvanliga process. Flera redaktörer har läst varje text innan den har skickats till faktagranskare. Därefter har den gått till ett redaktionsråd där utomstående sakkunniga har granskat innehållet. En referensgrupp med personer ur målgrupperna tillsattes på ett tidigt stadium. De har följt arbetet och kontinuerligt gett feedback på texter, bilder och filmer som har tagits fram inom projektet. Kontakten har skett via mejl och fysiska möten på redaktionen, där de ensamma eller i grupp har gett sina synpunkter både inför produktionen, och efter att en text eller film har producerats. Därefter har materialet anpassats efter deras behov och synpunkter.

Delar av materialet har under arbetets gång skickats ut till personer i referensgruppen med professionella. I vissa fall har de i sin

tur stämt av med unga som de träffar i arbetet.

Översättningsprocessen

Materialet på Youmo innehåller många ämnen av känslig karaktär. Kroppen, sex, graviditet, psykisk hälsa, alkohol och droger är exempel på ämnen som man inte pratar så öppet om – eller som rent av är tabubelagda – i många länder och kulturer. Vuxna kan ha svårigheter att acceptera att unga ska få sådan information. Vi fick tidigt höra att flera andra aktörer upplevt stora utmaningar med att översätta eller tolka information om dessa ämnen.

Därför beslutade vi tillsammans med KAPI, med stor erfarenhet av mångkulturell kommunikation och översättningar, att ta fram en särskild modell för översättningarna, för att säkerställa kvaliteten i det översatta materialet.

Så här ser processen ut:

1. Den svenska texten levereras till översättningsbyrån via KAPI.
2. Översättarna går igenom materialet och återkommer till UMO med listor över ord som kräver förklaringar. Orden kan vara svåröversatta av olika anledningar, exempelvis för att de inte finns, är svåra, känsliga eller vulgära. UMO:s redaktörer skriver förklaringar/synonymer och anger hur de ska användas.
3. Översättaren översätter texten. Ytterligare en översättare korrekturläser, och eventuella justeringar görs.
4. Texten levereras till en extern granskare, som läser och skriver både svenska och det

aktuella språket. En del texter har granskats av både en vuxen och en ung person.

Granskarnas uppgift är att se att den översatta texten har samma innehåll, budskap och ton som ursprungstexten samt att den passar målgruppen unga.

5. Översättaren justerar utifrån granskarens kommentarer. Eventuellt uppstår diskussioner som fler personer behöver ta beslut om.

6. Det ingår också i översättarnas uppdrag att granska publicerat material på sajten, för att säkerställa att det har blivit rätt.

Referensgrupp unga:

Egna rekryterade unga nyanlända via UMO:s nätverk, personer ur Ensamkommandes förening och förbund, grupp från TRIS (Tjejers rätt i samhället, Uppsala), skolungdomar från introduktionsprogram i Skellefteå, skolungdomar i Kalmar och unga från HVB-hem.

I referensgruppen har vi strävat efter en bred representation avseende kön, ålder, bakgrund och erfarenheter. Totalt har vi haft ett femtiotal unga referenspersoner som deltagit i arbetet med att läsa texter och titta på filmer. En mindre del av dessa (ca 10 personer) har varit mer aktiva i arbetet och kommit till oss och jobbat med frågeställningar kring ämnen, innehåll och funktioner.

Referensgrupp vuxna:

Deltagare från Sveriges ensamkommandes förening, elevhälsan, ungdomsmottagningar, RFSU, RFSL, BUP samt andra professionsgrupper.

Alla inblandade (produktionsledare, översättare, korrekturläsare, granskare) utgår från samma instruktionsdokument med information om texternas syfte, sammanhang, målgrupp samt om önskad ton och tilltal. Detta för att språket ska passa Youmo så bra som möjligt. Hela denna översättningsprocess testades först i en pilot, med tre texter som representerade olika innehållsdelar (faktatext, bildspel, filmmanus) och särskilt känsliga ämnen.

Vilka utmaningar fanns?

Ett viktigt arbete har handlat om hur vi bäst kunde ta hänsyn till speciella faktorer, som att användarna kan ha andra förkunskaper kring exempelvis kropp, sexualitet, HBTQ-frågor och psykisk hälsa.

I översättningsarbetet har vi mött stora utmaningar och gjort stora lärdomar. Delvis handlar det om att Youmos texter handlar om känsliga ämnen. Det ledde dels till att utbudet av översättare begränsades (många sa nej eftersom de inte ville jobba med texterna), dels till varierande kvalitet på de översatta texterna. Granskarna kom med synpunkter som ledde till stora ändringar i texterna, diskussioner där parter inte var överens, och i ett fall behövde flera texter översättas om av en ny översättare. Projektet drabbades på grund av detta av förseningar i flera led.

Problemen som har uppstått i projektet visar att den dubbla granskningen i vår översättningsprocess är nödvändig för att säkerställa bra kvalitet på sajten.

Under arbetet med Youmo har översättarna stött på vissa ord som är svåra att översätta. De har då sammanställt dem i listor, skickat tillbaka dem till oss och bett oss att föreslå synonymer eller förklaringar som de kan använda i stället.

Ibland handlar det om att det saknas ett ord på språket. Ordet "puberteten" är ett exempel, det saknas på flera språk. Där har vi föreslagit att de i stället skriver "perioden då kroppen utvecklas från barn till vuxen". Andra exempel där förklarande omskrivningar fått ersätta ett ord eller begrepp, är posttraumatisk stress, pormaskar och akut-p-piller.

Ibland finns det ett ord, men ordet anses tabu eller för vulgärt. Som "onanera" på tigriska. Där föreslog vi att man istället skriver "att tillfredsställa sig själv sexuellt".

Här är fler exempel på ord som vi fått tillbaka från översättare på ett eller flera språk, och vårt förslag på alternativ formulering:

Recept (ord saknas) | *meddelande till apoteket från läkaren eller barnmorska.*

Onanera (ord finns men anses vulgärt) | *tillfredsställa sig själv sexuellt.*

Tampong (ord saknas) | *ett skydd av bomull som suger upp mens inne i slidan.*

Psykiskt (förtydligande behövs) | *alternativ 1. själsligt 2. känslomässigt 3. mentalt*

Äggladaren (ord saknas) | *den del i kroppen där ägg förflyttar sig från äggstockarna till livmodern.*

Kolmonoxid (ord saknas) | *använd engelskans "carbon monoxide" som fler känner till.*

Snippan (ord finns men behöver förklaras) *finns det något ord som används för hela det yttre könsorganet? Använd i så fall det. Förklara med "kvinnligt könsorgan" första gången om det behövs. Om det inte finns något ord, använd "kvinnligt könsorgan" genomgående.*

Vi hade aldrig kunnat föreställa oss den komplexitet som kommer med att försöka översätta rak och öppen information om sex, kropp och psykisk hälsa till språk som talas i länder där vissa saker är så känsliga och tabubelagda att det inte ens finns ord för dem. För att säkerställa kvaliteten i översättningarna har vi arbetat efter en särskilt framtagen process där flera granskningstillfällen ingår. Vi har förankrat och granskat, vi har tagit fram ordlistor och förklaringar för ord som inte finns och vi har låtit unga vara med i hela processen från att diskutera ämnen till att testa navigation och titta på filmer och illustrationer. Vi hoppas och tror att Youmo.se kommer att bli en källa till både kunskap och glädje för unga.

Youmo.se är vårt bidrag till att unga får den information de har rätt till om sex, hälsa och relationer. Men det behövs insatser i flera led. Det behövs vuxna att fråga om råd, ungdomsmottagningar och andra vårdinstanser som kan ta emot den som behöver mer. Intresseorganisationer som kan erbjuda gemenskap och aktiviteter. Den utbildning som i höst tar vid kommer förhoppningsvis att säkerställa bättre förutsättningar för ett professionellt och kompetent bemötande på de områden som Youmo.se berör.

***Alla
undrar!***

***Vad
undrar
du?***

Youmo.se är en sajt från UMO.se, ungdomsmottagningen på nätet.

UMO